

Materiały faktograficzne

Paweł Franczak, Karolina Listwan

Raport z analizy potencjału turystyczno- kulturowego powiatu wadowickiego

1. Dane dotyczące przebiegu badania

Obszar badania: powiat wadowicki

Lokalizacja: województwo małopolskie

Zasięg: mikroregion

Metodologia: metoda oceny potencjału turystyczno-kulturowego mikroregionów zawarta w: Mikos von Rohrscheidt A., 2010, Turystyka kulturowa. Fenomen, potencjał, perspektywy (Wyd.2) Wyd. KulTour.pl, Poznań.

Kwerenda: źródłowa literatury i materiałów: październik 2013

Zapytania waloryzacyjne w obiektach i wizje lokalne: listopad-grudzień 2013,

Badania terenowe: grudzień 2013,

Przeprowadzający badanie terenowe: Paweł Franczak, Karolina Listwan

Data wypełnienia formularza: 10-20 marca 2014

2. Formularz waloryzacji mikroregionu

Kategoria I: Potencjalne cele turystyki kulturowej

I.A: Zabytki:

I.A. a) Obiekty sakralne:

Historyczna bazylika (za pierwsze dwie, punkty tylko wówczas, jeśli nie są katedrami) (6)

Wadowice, Bazylika p.w. Ofiarowania NMP z XV w. i lat 1791-1798 (6)

Sanktuarium historyczne o znaczeniu krajowym lub regionalnym (diecezjalnym) (jedno pierwsze) (6)

Kalwaria Zebrzydowska, Sanktuarium kalwaryjskie z zespołem kaplic tzw. drózek kalwaryjskich z XVII w. (6)

Mniejszy bądź częściowo zachowany historyczny zespół sakralny (pierwsze dwa) (3)

Zebrzydowice, Klasztor i szpital Bonifratrów z XVI w. (3)

Inne obiekty sakralne o znacznych walorach architektonicznych (pierwsze trzy) (4)

Nidek, kościół parafialny p.w. św. Szymona i Judy z 1539 r. (4)

Radocza, kościół parafialny p.w. Przemienienia Pańskiego z 1535 r. (4)

Woźniki, kościół p.w. Wniebowzięcia NMP z XVI w. (4)

Marcyporęba, kościół p.w. św. Marcina z 1670 r. (0)

Skawinki, kościół p.w. św. Joachima z 1733 r. (0)

Thuczeń, kościół p.w. Nawiedzenia NMP z 1664 r. (0)

Sosnowice, kościół p.w. Imienia NMP z I poł. XVI w. (0)

Barwałd Dolny, kościół p.w. św. Erazma z II poł. XVIII w. (0)

I.A. b) Zamki i pałace:

Zamek lub pałac historyczny ZD (za pierwsze trzy) (3)

Andrychów, klasycystyczny pałac Bobrowskich wraz z kompleksem parkowym i stawem miejskim z XVIII/XIX w. (3)

Spytkowice, zamek z I poł. XVI w. (3)

Paszkówka, pałac rodziny Wężyków z XIX w. (3)

Ruina historycznego zamku, pałacu, grodu D (za pierwsze trzy) (2)

Lanckorona, ruina zamku z XVI w. (2)

Ruina historycznego zamku, pałacu, grodu D (za pierwsze trzy) (1)

Zakrzów, ruina średniowiecznego zamku zw. „Włódkowa Góra” (1)

I.A. c) Inne zabytkowe obiekty architektoniczne i techniczne:

Inny cenny zespół urbanistyczny na przynajmniej krajową skalę (10)

Lanckorona, układ urbanistyczny Lanckorony wraz z historyczną zabudową drewnianą i układem drogowym z przełomu XVIII/XIX w. (10)

Historyczny zespół urbanistyczny z rynkiem, zachowany we fragmentach (pierwsze dwa) (3)

Kalwaria Zebrzydowska, układ urbanistyczny (3)

Wadowice, układ centrum miasta z Placem Jana Pawła II (rynek) z zabudowaniami klasycystycznymi z XIX w. (3)

Budynek o znacznych walorach architektonicznych ZD (pierwsze trzy) (4)

Stryśzów, dwór wzniesiony pod koniec XVI w. (4)

Zebrzydowice, dwór z II poł. XVI w. wybudowany przez Michała Zebrzydowskiego (4)

Brody, dwór z I poł. XIX w., który po upadku Powstania Listopadowego pełnił rolę placówki konspiracyjnej tzw. poczty obywatelskiej (4)

Budynek o znacznych walorach architektonicznych Z (pierwsze trzy) (3)

Witanowice, drewniany budynek szkoły parafialnej, z połowy XIX w. (3)

Izdebnik, budynek dawnej poczty, z XVIII/XX w. (3)

Wadowice, budynek dawnych koszar wojskowych (3)

Klecza Dolna, Collegium Marianum mieszczące się pod Wadowicami będące domem macierzystym pallotynów w Polsce (0)

Częściowo zniszczone lub niedostępne obiekty związane z innymi grupami etnicznymi (pierwsze dwa) (1)

Wadowice, budynek dawnej mykwy, mieszczący się przy ul. Barskiej (1)

Zabytek techniki/przemysłowy o znaczeniu regionalnym ZD (do trzech***) (3)

Łączany, zespół obiektów hydrotechnicznych Łączany-Skawina (Kanał Łaczański): jaz ruchomy, kanał żeglugowo-energetyczny oraz część Drogi Wodnej Górnej Wisły (3)

I.A. d) Obiekty militarne:

Pojedyncze dostępne fragmenty umocnień (pojedyncze dwa**) (1)

Nowe Dwory, bunkry z okresu II wojny światowej (1)

Dodatkowe punkty za obiekty dziedzictwa kulturowego:

Obiekty Dziedzictwa Kulturowego o znaczeniu międzynarodowym ZD: UNESCO (30)

Kalwaria Zebrzydowska, Sanktuarium kalwaryjskie z zespołem kaplic tzw. drózek kalwaryjskich z XVII w. (30)

Dodatkowe punkty za wszystkie miejsca bądź obiekty wypisanych powyżej klas:

Za stałych przewodników miejskich oprowadzających po obiektach lub przewodników obiektowych w j. polskim (za pierwsze pięć) (po 2)

Wadowice, po obiektach w centrum miasta (2)

Za minimum dwa języki obce w ofercie przewodników (w pierwszych pięciu) (po 1)

Wadowice, Muzeum Dom Rodzinny Ojca świętego Jana Pawła II (1)

Za możliwość zamówienia przewodnika obiektowego** (pierwszych pięć) (1)

Kalwaria Zebrzydowska, po sanktuarium i dróżkach kalwaryjskich (1)

Lanckorona, po ruinach zamku lanckorońskiego oraz po drewnianych zabudowaniach (1)

Za minimum dwa języki obce w ofercie przewodników (w pierwszych pięciu) (po 1)

Kalwaria Zebrzydowska, po sanktuarium i dróżkach kalwaryjskich (1)

Własny materiał informacyjny w obiekcie, jako publikacje monograficzne, albumy (za pierwsze trzy obiekty) (1)

Kalwaria Zebrzydowska, sanktuarium kalwaryjskie (1)

I.B.) Miejsca historyczne lub znaczące:**I.B.a) Budowle historyczne i monumenty:**

Pomniki lub obiekty małej architektury o znaczeniu lokalnym (do trzech****) (1)

Wadowice, pomnik Jana Pawła II na Placu Jana Pawła II (rynek) (1)

Wadowice, pomnik Solidarności przy plantach (1)

Wadowice, pomnik żołnierzy 12 pp. Przed budynkiem dawnych koszar (1)

Miejsca historyczne o znaczeniu międzynarodowym (do trzech) (8)

Wadowice, Dom Rodzinny Karola Wojtyły, późniejszego papieża Jana Pawła II (8)

Miejsca historyczne o znaczeniu regionalnym (do trzech**) (2)

Lanckorona, Kaplica Konfederatów, która według tradycji wybudowana została w miejscu zwycięskiej bitwy Konfederatów Barskich pod wodzą K. Pułaskiego (2)

Miejsca związane z biografią osób o krajowym znaczeniu (do trzech) (2)

Wadowice, Klasztor o.o. Karmelitów Bosych, którego budowniczym i przeorem był św. Rafał Kalinowski (2)

Gorzeń Górny, dworek Emila Zegadłowicza; z licznymi pamiątki po poecie oraz grupie „Czartak” (2)

Miejsca związane z biografią osób o regionalnym znaczeniu (pierwsze dwa) (1)

Kalwaria Zebrzydowska, miejsce zamieszkania Wojciecha Weissa; rektora krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych (1)

I.B. b) Cmentarze historyczne:

Nekropolia zbiorowa znanych osób w skali regionu (do trzech) (2)

Kalwaria Zebrzydowska, klasztor kalwaryjski miejsce pochówku przedstawicieli rodu Zebrzydowskich (2)

Inny cmentarz zabytkowy z ciekawymi obiektami sztuki sepulkralnej*** (do dwóch) ZD (1)

Cmentarz wojskowy w Wadowicach (1)

Cmentarz żydowski w Andrychowie (1)

I.C) Pojedyncze dzieła sztuki:

Pojedyncze obiekty sztuki o znaczeniu regionalnym (do trzech*) (3)

Woźnik, krucyfiks w kościele p.w. Wniebowzięcia NMP pochodzący z ok. 1380 r. (3)

Marcyporęba, obraz Bożej z XVIII w. w kościele p.w. św. Marcina (3)

Kalwaria Zebrzydowska, obraz Matki Bożej Kalwaryjskiej z I. połowy XVII w. znajdujący się w bocznej kaplicy bazyliki Matki Bożej Anielskiej (3)

I.D. Muzea i wystawy (w tym skanseny, galerie, muzea techniki):

Muzeum o znaczeniu regionalnym (do trzech) (5)

Wadowice, Muzeum Dom rodzinny Ojca Świętego Jana Pawła II (5)

Stryków, Dwór w Strykowie; oddział Zamku Królewskiego na Wawelu. Państwowe Zbiory Sztuki (5)

Muzea o znaczeniu lokalnym (do trzech***) (2)

Wadowice, Muzeum Miejskie w Wadowicach (2)

Wadowice, Muzeum Emila Zagadłowicza (2)

Inne muzea typu skansenowego (za pierwsze dwa) (6)

Andrychów, Izba regionalna ziemi andrychowskiej (6)

Lanckorona, Muzeum Regionalne im. prof. Antoniego Krajewskiego (6)

Zorganizowane w ostatnim roku wystawy czasowe o zasięgu krajowym (w sumie za pierwsze trzy) (4)

Wadowice, wystawy poświęcone papieżowi Janowi Pawłowi II organizowane w Muzeum Miejskim np. „Błogosławiony Jan Paweł II w drodze do świętości” czy „Wadowice Karola Wojtyły” (4)

Zorganizowane w ostatnim roku wystawy czasowe o zasięgu regionalnym* (w sumie za pierwsze trzy) (2)

Stryków, Dwór w Strykowie; np. wystawa „dziedzictwo historyczne Konfederacji Barskiej” czy też „Wiara i wolność” (2)

Przy wszystkich uwzględnionych powyżej muzeach i ekspozycjach dodatkowe punkty za:

Ekspozycje i prezentacje multimedialne (do dwóch) (2)

Wadowice, Muzeum Miejskie w Wadowicach (2)

Wadowice, Muzeum Dom rodzinny Ojca Świętego Jana Pawła II (2)

Przewodnicy obiektowi stali (2)

Wadowice, Muzeum Dom rodzinny Ojca Świętego Jana Pawła II (2)

Przy muzeach regionalnych i lokalnych punkty dodatkowe za:

Stałe godziny otwarcia (1)

Stryków, Dwór w Strykowie; oddział Zamku Królewskiego na Wawelu. Państwowe Zbiory Sztuki (1)

Muzeum Miejskie w Wadowicach, Muzeum Dom rodzinny Ojca Świętego Jana Pawła II w Wadowicach, Prywatne Muzeum w Andrychowie (1)

Własny materiał informacyjny, opracowania mniejsze (broszury, foldery) (1)

Wadowice, Muzeum Miejskie (1)

I.E. Eventy kulturowe:

Regularne eventy kultury masowej o znaczeniu krajowym (do dwóch) (6)

Kalwaria Zebrzydowska, misteria Męki Pańskiej odbywające się na dróżkach kalwaryjskich (6)

Regularne eventy kultury masowej o znaczeniu regionalnym (do trzech) (4)

„Art. Akcja: sztuka ponad podziałami” w Wadowicach (4)

„Reggae Most” w Wadowicach (4)

„Piosture Gorol Song – Przegląd Piosenki Turystycznej i Poetyckiej” w Andrychowie (4)

I.G. Kulturowo znacząca oferta przyrodnicza:

ZOO, Akwaria, Park Dzikich Zwierząt, inne duże obiekty zoologiczne (za każdy do trzech) (4)

Mini ZOO w Inwaldzie (4)

Park Krajobrazowy na terenie regionu (do trzech) (2)

Park Krajobrazowy Beskidu Małego, na obszarze gminy Andrychów i Wadowice (2)

Rezerwat przyrody na terenie regionu (Poza Parkami Narodowymi i Krajobrazowymi) (do trzech) (1)

Rezerwat Madahora (1)

Rezerwat Szeroka w Beskidzie Małym (1)

Ogród przy rezydencji, park kultywowany (za pierwsze dwa obiekty) (2)

Ogród przy dworze w Inwaldzie (2)

Ogród przy dworze w Gorzeniu Górnym (2)

Park miejski mniejszy (powierzchnia 1-4 ha) z obiektami sztuki* (za pierwszy) (1)

Park Miejski w Wadowicach (1)

I.H. Szlaki kulturowe:

Przebiegające przez region lub jego miejscowości materialne lub realne szlaki o znaczeniu międzynarodowym (8)

Małopolski Szlak Architektury Drewnianej (8)

Przebiegające przez region lub jego miejscowości materialne lub realne szlaki o znaczeniu regionalnym (za pierwsze dwa) (3)

Szlaki Papieskie (3)

Materialne lub realne szlaki turystyczne w regionie (własne) (za pierwsze trzy) (3)

Szlak Konfederatów (3)

Materialne lub realne szlaki lub trasy w poszczególnych miejscowościach regionu (za pierwsze trzy) (3)

Szlak Karola Wojtyły w Wadowicach (3)

Wirtualne szlaki turystyczne, przebiegające przez ten region (za pierwsze trzy) (1)

Bursztynowy Szlak Greenways (1)

Szlak Solny (1)

Szlak Tradycyjnego Rzemiosła (1)

Wirtualne trasy tematyczne w miejscowościach regionu (za pierwsze trzy) (1)

Kalwaryjski szlak Wojciecha Weissa (1)

Szlak Białych Serc (1)

Razem Kategoria I: 253

Kategoria II: Elementy obsługi turystycznej:**II.A. Informacja turystyczna:**

Informacja turystyczna na miejscu, regularnie czynna (2)

Informacja Turystyczna w Wadowicach (2)

Przewodnicy miejscy lub terenowi na zamówienie (3)

Muzeum Miejskie w Wadowicach; PTTK Ziemia Wadowicka; PTTK w Andrychowie (3)

Przewodnicy miejscy lub terenowi, (za każdy język do czterech) (1)

Obsługa wycieczek w j. angielskim i niemieckim (2)

Aktualny własny materiał informacyjny wysokiej jakości na temat regionu lub jego miejscowości (ogólnie) (2)

Materiały informacyjne wydawane przez Muzeum Miejskie w Wadowicach oraz Urzędy Gmin i Miast (2)

Wersje obcojęzyczne materiału informacyjnego wysokiej jakości (każdy język do trzech) (1)

Materiały informacyjne w języku: angielskim, niemieckim, włoskim, hiszpańskim, francuskim, słowackim (3)

II.B. Infrastruktura turystyczna:

Hotele 5,4,3,2,1-gwiazdkowe, hostele, schroniska, kwatery zorganizowane - (za pierwsze dwa obiekty każdej kategorii) (2)

Brak hoteli w kat. 5, ponadto znajdują się obiekty 4*, 3*, 2* i 1* (14);*

Park Hotel Łysoń w Wadowicach 4 (2)*

Czarny Groń w Sulkowicach 4 (2)*

Hotel Badura w Wadowicach 3 (2)*

Hotel & Spa Kocierz w Targanicach 3 (2)*

Hotel Marten w Kleczy Dolnej 2 (2)*

Hotel Viktor w Wadowicach 1 (2)*

Hotel Wadowice w Wadowicach 1 (2)*

Kwatery zorganizowane (pensjonaty, gospodarstwa agroturystyczne, gościńce, zajazdy)(8);

Kilkanaście obiektów tej kategorii mieszczących się głównie w Wadowicach

Hostele (4);

Schronisko Szkolne PTSM w Lanckoronie (2)

Dom Pielgrzyma w Kalwarii Zebrzydowskiej (2)

Schroniska (4);

Schronisko PTTK Leskowiec (2)

Chatka na Trzonce (2)

Istniejąca pakietowa oferta hoteli z usługami turystycznymi (za pierwsze dwie oferty w różnych klasach) (1)

Hotel & Spa Kocierz w Andrychowie 3 (1)*

Czarny Groń w Sulkowicach 4 (1)*

Restauracje z autentyczną kuchnią regionalną, (za pierwszy obiekt) (3)

Karczma na Kocierzu w Targanicach (3)

Restauracje z autentyczną krajową kuchnią tradycyjną (za pierwszy inny obiekt) (2)

Restauracja Spichlerz Smaków w Jaroszowicach (2)

Inne restauracje (za pierwszy obiekt) (1)

Restauracja Piwnica; pl. Jana Pawła II w Wadowicach (1)

Dodatkowe punkty za historyczne wnętrza restauracji (za pierwsze dwa obiekty) (1)
Restauracja Spichlerz Smaków w Jaroszowcach; mieści się w dawnym młynie (1)
Dodatkowe punkty za ofertę kulturową w restauracji (za pierwsze dwa obiekty) (1)
Karczma na Kocierzu w Targanicach (1)
Dodatkowe punkty za restauracje otwarte po godzinie 22 (za pierwszą) (1)
Restauracja Piwnica; pl. Jana Pawła II w Wadowicach (1)
Bistra, bary (za pierwszy obiekt) (1)
Bistro Familijne w Wadowicach (1)
Możliwość wynajęcia na miejscu autokaru, minibusa, samochodu (za pierwsze dwie oferty) (2)
Firma „GOBUS” (2)
Firma „Comfort Bus” (2)

II.C. Infrastruktura komunikacyjna:

Lotnisko międzynarodowe w odległości mniej niż 50 km od centrum regionu (1 godzina na dotarcie) (4)
Port lotniczy Kraków-Balice (4)
Inny dworzec kolejowy na miejscu (za pierwszy) (2)
Dworzec PKP w Wadowicach (2)
Dworzec autobusowy na miejscu (za pierwszy) (2)
Dworzec PKS w Wadowicach (2)
Droga ekspresowa lub droga główna krajowa w odległości mniej niż 10 km (za pierwsze dwie) (2)
Droga krajowa nr. 44 Gliwice-Kraków (2)
Droga krajowa nr. 28 Zator-Medyka (2)
Całodobowa oferta taxi na miejscu (1)
Partner Taxi Wadowice (1)

II.D. Promocja turystyczna:

Samodzielny udział regionu lub wchodzących w jego skład miejscowości, gmin lub obiektów w krajowych targach turystycznych (za każde stoisko w roku do trzech) (2)
Targi Regionów i Produktów Turystycznych w Poznaniu-Tour Salon Poznań (2)
Targi Turystyczne „Na styku kultur” w Łodzi (2)
Targi Turystyki i Wypoczynku „Lato” w Warszawie (2)
Wydawanie regularnych publikacji o charakterze promocyjnym (za pierwsze 2 w ostatnim roku) (1)
Wadoviana, czasopismo popularno-naukowe wydawane przez Wadowickie Centrum Kultury im. M.Wadowity (1)

Razem Kategoria II: 78

Kategoria III: Pozostała oferta czasu wolnego:

III.A. Instytucje Kultury

Kino stałe (za pierwszy obiekt) (2)
Wadowice, kino „Centrum” (2)

III.B. Atrakcje krajobrazowe:

Góry ze znakowanymi szlakami turystycznymi na terenie regionu (2)
Południowa część powiatu wadowickiego położony jest na obszarze Beskidu Makowskiego oraz Beskidu Małego, z licznymi szlakami turystycznymi (2)

Pomniki przyrody (za pierwsze dwa) (1)
Kilkadziesiąt drzew na obszarze całego powiatu, w tym głównie lipy, dęby a także cisy (2)

III.C. Oferta sportowa, edukacyjna i rekreacyjna:

Baseny kryte ogólnodostępne – (za pierwszy obiekt) (2)
Kryta pływalnia w Wadowicach (2)

Stała oferta kursów językowych ogólnodostępnych (za pierwszą ofertę) (2)
Szkoła Językowa MAGIC w Wadowicach (2)

Stale centra sportowe z ofertą ogólnodostępną (za pierwszy obiekt) (2)
Orliki w Andrychowie, Mucharzu, Wadowicach oraz Wieprzu (2)

Stadiony sportowe (za pierwszy obiekt) (1)
Stadion MKS Skawa Wadowice (1)

Szkoły i szkolenia sportowe ogólnodostępne (jeździeckie, lotnicze, inne) (pierwsze dwa) (1)
Szkoła narciarska SKI Centrum w Czarnym Groniu (1)
Szkoła pływania LIDER w Wadowicach (1)

Lodowiska sezonowe (za pierwszy obiekt) (1)
Lodowisko w Wadowicach (1)

Razem Kategoria III: 16**Kategoria IV: Inne czynniki wspierające turystykę kulturową:****IV. A. Instytucje w regionie:**

Obecność innej uczelni wyższej w regionie (za pierwsze dwie) (2)
Wyższe Seminarium Duchowne o.o. Bernardynów w Kalwarii Zebrzydowskiej (2)

IV.B. Oferta turystyki zdrowotnej w regionie:

Sanatoria i ogólnodostępne ośrodki rehabilitacji (punkty za pierwsze dwa obiekty) (2)
Park Hotel Łysoń w Andrychowie (2)
„Wyspa zdrowia” w Wadowicach (2)

IV.C. Oferta turystyki biznesowej w regionie:

Całoroczne centra konferencyjne (za pierwszy obiekt) (3)
Młyn Jacka Hotel & SPA w Jaroszowicach (3)

IV.D. Oferta shoppingu w regionie:

Galeria zakupów o znaczeniu regionalnym (za pierwszy obiekt) (4)
Centrum handlowe „Filar” w Wadowicach (4)

IV.E. Zagraniczne Partnerstwa Miast i Regionów:

Istnienie zagranicznych związków partnerskich regionu lub jego miejscowości (pierwsze cztery) (1)
Asyż (Włochy), Sona (Włochy) Chicago Heights (USA), Lewocza (Słowacja) (4)

Razem Kategoria IV: 17

Suma punktów:

Za kategorię I: 253

Za kategorię II: 78

Za kategorię III: 16

Za kategorię IV: 17

Razem za wszystkie kategorie: 364 punktów

3. Ocena powiatu wadowickiego z punktu widzenia turystyki kulturowej

W zamieszczonej niżej tabeli zestawiono szczegółową punktację ustaloną dla poszczególnych kategorii przeprowadzonego badania. W opisowej interpretacji wyników zaprezentowano i oceniono działania podejmowane w zakresie organizacji turystyki w powiecie wadowickim.

Kategoria	Podkategoria	Uzyskane punkty	Maksymalna ilość punktów
I. Potencjalne cele turystyki kulturowej	I.A Zabytki, w tym:	119	475
	I.A. a. zabytki sakralne	27	122
	I. A. b. zamki i pałace	12	108
	I.A. c. inne zab. archit. i techniki	42	140
	I.A. d. obiekty militarne	1	18
	I. A .e. dodatkowe punkty	37	85
	I.B. Miejsca historyczne/znaczące	31	240
	I.B. a. Budowle hist. i monumenty	18	102
	I.B. b. Cmentarze historyczne	4	56
	I.B. c. Budowle współczesne	0	10
	I.C. Dzieła sztuki (pojedyncze)	9	72
	I.D. Muzea i Wystawy	32+9	115+90
	I.E. Eventy kulturowe	18	150
	I.F. Zakłady przem. z ofertą turystyczną	0	16
	I.G. Kul. znacząca oferta przyrodnicza	13	53
	I.H. Szlaki kulturowe	22	106
	RAZEM za kategorię I	253	1245

Kategoria	Podkategoria	Uzyskane punkty	Maksymalna ilość punktów
II. Elementy obsługi turystycznej	II.A. Informacja turystyczna	12	17
	II.B. Infrastruktura turystyczna	46	51
	II.C. Infrastr. komunikacyjna	13	32
	II.D. Promocja turystyczna	7	20
	Razem za kategorię II	78	120
III. Pozostała oferta czasu wolnego	III.A Instytucje kultury	2	12
	III.B. Atrakcje krajobrazowe	4	14
	III.C. Oferta sport., eduk., rekr.,	10	13
	Razem za kategorię III	16	37
IV. Inne czynniki wspierające turystykę kulturową	IV.A. Instytucje w regionie	2	15
	IV.B. Oferta turystyki zdrowotnej	4	16
	IV.C. Oferta turystyki biznesowej	3	11
	IV.D. Oferta shoppingu	4	11
	IV.E. Zagraniczne partnerstwa	4	4
	Razem za kategorię IV	17	57
SUMA	WSZYSTKIE KATEGORIE	364	1453

Wnioski: ocena potencjału turystyczno-kulturowego powiatu wadowickiego

W wyniku przeprowadzonej waloryzacji powiatu wadowickiego stwierdzono, że omawiany mikroregion posiada DUŻY potencjał turystyczno-kulturowy, na co wskazuje wynik waloryzacji, ustalony dla pierwszej kategorii na 253 punkty. Wynik ten pozwala sklasyfikować ten mikroregion w dolnym przedziale tej kategorii (250-450 pkt). Potencjał powiatu generowany jest w głównej mierze przez kilka dziedzin. Najmocniej na ocenę wpływają liczne zabytki, w tym także jeden znajdujący się na Światowej Liście Dziedzictwa Kulturowego UNESCO. Oferta turystyki kulturowej powiatu związana jest głównie z turystyką religijną i pielgrzymkową, ta zaś koncentruje się przede wszystkim w Kalwarii Zebrzydowskiej oraz w samych Wadowicach. Jednak na obszarze mikroregionu znajdują się również liczne zabytki innych typów, w tym przede wszystkim dwory oraz pałace.

Rozwojowi turystyki kulturowej na obszarze mikroregionu z pewnością sprzyja jego dogodne położenie w sąsiedztwie Krakowa, dzięki czemu posiada on dobre połączenia komunikacyjne. Na skomunikowanie obszaru z innymi regionami wpływa jego położenie w bliskiej odległości od międzynarodowego portu lotniczego w Krakowie-Balicach. Ponadto przez jego obszar przebiegają dwa odcinki dróg krajowych, a w odległości zaledwie około 25 km od centrum mikroregionu znajduje się węzeł autostrady A4. Nie bez znaczenia jest także przebieg linii kolejowej i lokalizacja stacji, na których zatrzymują się pociągi jadące z Krakowa na południe. Znacznie gorzej rozwinięty jest transport zbiorowy w obrębie mikroregionu, zwłaszcza do małych miejscowości znajdujących się na uboczu głównych szlaków komunikacyjnych.

Infrastruktura noclegowa na obszarze powiatu wykazuje znaczne zróżnicowanie pod względem oferowanego standardu. Istnieje możliwość skorzystania niemal z każdego rodzaju oferowanych usług noclegowych, z wyjątkiem hoteli pięciogwiazdkowych. Funkcjonuje kilka hoteli oraz ośrodków noclegowych o wysokim standardzie, w kilku wypadkach będących kompleksami, które prócz funkcji noclegowych oferują również usługi gastronomiczne, sportowe i rozrywkowe. Najliczniejszą grupę stanowią obiekty klasy ekonomicznej: hotele jedno- i dwugwiazdkowe, motele, a także tanie miejsca noclegowe: bazy agroturystyczne oraz schroniska młodzieżowe. Ponadto osoby chcące spędzić nocleg w górach mogą skorzystać z ofert górskich schronisk turystycznych.

Również w ofercie gastronomicznej regionu występuje duże zróżnicowanie. Kilka lokali proponuje dania kuchni regionalnej oraz tradycyjnej kuchni polskiej, inne specjalizują

się w daniach kuchni międzynarodowej. Pozwala to na zaspokojenie potrzeb turystów o różnych preferencjach kulinarnych.

Dopełnienie oferty rekreacyjnej regionu stanowią liczne obiekty sportowe, w tym kryta pływalnia, sezonowe lodowisko, wielofunkcyjne boiska sportowe i stacje narciarskie. Ponadto w Inwałdzie znajduje się centrum rozrywkowe, w skład którego wchodzi kilka tematycznych parków rozrywki.

Dwa ośrodki koncentracji zabytków znajdują się w Kalwarii Zebrzydowskiej oraz w Wadowicach. Jednakże inne cenne obiekty architektury sakralnej mieszczą się również w kilku małych miejscowościach na obszarze powiatu. Najważniejszym miejscem pod względem turystyki kulturowej jest kalwaryjskie sanktuarium pasyjno-maryjne, w skład którego wchodzi położone u podnóża góry Żar bazylika oraz klasztor, a także rozsiane na obszarze Kalwarii Zebrzydowskiej i okolicznych miejscowości 42 kaplice. Sanktuarium kalwaryjskie (nazywane w publikacjach opisowych Polską Jerozolimą) wraz z manierystycznym zespołem architektonicznym i krajobrazowym zostało w 1999 r. wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO. Sanktuarium jest również ważnym ośrodkiem pielgrzymkowym, gdzie corocznie odbywają się liczne nabożeństwa, spośród których do grona najważniejszych zaliczają się nabożeństwa pasyjne Wielkiego Tygodnia oraz maryjne wokół uroczystości odpustowych (15 sierpnia).

Drugim ważnym ośrodkiem religijnym na obszarze mikroregionu jest rodzinne miasto świętego papieża Jana Pawła II - Wadowice. Przy jego rynku wznosi się związana z biografią tej postaci XVII-wieczna bazylika Mniejsza Ofiarowania NMP, z prezbiterium pochodzącym z XV w. Jednakże najważniejszym punktem na turystycznej mapie miasta jest budynek domu rodzinnego Karola Wojtyły, późniejszego papieża, z otwartym w roku 2014 na nowo po przebudowie biograficznym muzeum. Oba wymienione obiekty corocznie odwiedzają setki tysięcy turystów i pielgrzymów. Na obszarze powiatu wadowickiego mieści się również kilka innych ważnych obiektów sakralnych. Zaliczają się do nich głównie drewniane kościoły, we wnętrzu których mieszczą się liczne zabytki architektury sakralnej.

Prócz obiektów architektury sakralnej potencjalnymi atrakcjami dla turysty kulturowego są liczne dwory i pałace. Spośród nich za najcenniejszy należy uznać dwór w Stryszowie, w którym mieści się oddział Muzeum Państwowego Sztuki na Wawelu. Ponadto cenne walory architektoniczne i urbanistyczne posiadają układy urbanistyczne Kalwarii Zebrzydowskiej oraz Wadowic, przy których wznosi się wiele starych kamieniczek. Jednakże najwyższe wartości pod względem urbanistycznym reprezentuje Lanckorona (wieś gminna, posiadająca długą miejską historię), ze swoim oryginalnym układem urbanistycznym, w ramach którego zachowały się historyczne zabudowania drewniane. Natomiast spośród budowli obronnych do najcenniejszych zaliczają się ruiny zamku na Lanckorońskiej Górze oraz ruina średniowiecznego zamku, tzw. „Włódkowa Góra”.

Południowa część powiatu położona jest na obszarze Beskidu Małego i Makowskiego, natomiast północna mieści się na mniej urozmaiconym Pogórzu Karpackim. Tworzy to znaczne zróżnicowanie rzeźby terenu i krajobrazu i tym samym generuje wysokie walory przyrodnicze. Na górskim obszarze powiatu utworzone zostały dwa rezerwaty przyrody (Madahora i Szeroka w Beskidzie Małym), natomiast na całym jego obszarze ochroną prawną w formie pomników przyrody objęto wiele starych drzew. Z kolei ze względu na wysokie walory krajobrazowe południowy obszar powiatu objęty został ochroną w ramach Parku Krajobrazowego Beskidu Małego. Tak znaczne walory tego obszaru spowodowały że na jego obszarze wytyczone zostały także liczne szlaki turystyczne, w tym piesze i rowerowe.

Oferta przewodnicka w powiecie wadowickim jest na dobrym poziomie: za pośrednictwem lokalnego oddziału PTTK istnieje możliwość zamówienia jednego spośród kilkunastu przewodników. Natomiast po obszarze Wadowic i po jego zabytkach oprowadzić mogą przewodnicy miejscy. Z przewodnikiem można również zwiedzić Lanckoronę wraz

z górującymi nad nią ruinami zamku i - po wcześniejszej rezerwacji – sanktuarium wraz z drózkami w Kalwarii Zebrzydowskiej.

Ważnym miejscem rozrywki na obszarze mikroregionu jest Inwałd, w którym wybudowano rozległy kompleks rozrywkowy. Na jego obszarze znajduje się park miniatur, w którym prezentowane są miniatury najbardziej popularnych obiektów architektury z całego świata. Niejako uzupełnieniem tego obiektu jest lunapark z licznymi atrakcjami skierowanymi dla osób w różnym wieku. Obok „Parku Miniatur” mieści się „DINOLAND Park Rozrywki”, w którym prócz realistycznych replik dinozaurów wykonano dla odwiedzających dodatkowe atrakcje. Oba te kompleksy uzupełnia „Mini ZOO” oraz replika wioski indiańskiej. Niezależnie od oceny autentyczności zgromadzonych tam artefaktów, obiekty cieszą się znacznym powodzeniem wśród turystów, szczególnie rodzin z dziećmi. W tej funkcji mogą być atrakcyjnym uzupełnieniem dla prywatnej wyprawy o charakterze kulturowo-turystycznym.

Na obszarze powiatu wadowickiego odbywa się corocznie kilka dużych eventów kulturowych, spośród których najważniejsze związane są z kultem religijnym. Największa liczba pielgrzymów bierze udział w nabożeństwach pasyjnych (realizowanej w oparciu o tradycyjny scenariusz rekonstrukcji procesu i męki Chrystusa w formule paraliturgicznej), które odbywają się w okresie Wielkiego Tygodnia. Zaśnięcie i pogrzeb Matki Bożej są tematem nabożeństwa odpustowego z procesją drózkami maryjnymi w sierpniu. W ciągu całego roku, kalwaryjskimi drózkami przechodzi ponad milion osób. Na znacznie mniejszą skalę odbywają się liczne eventy kultury masowej w Wadowicach i Andrychowie. Związane są one głównie z koncertami różnych gatunków muzyki i spektaklami teatralnymi. W Wadowicach funkcjonuje ponadto stałe kino.

Ziemia wadowicka posiada stosunkowo dobrą promocję turystyczną, instytucje i organizacje za nią odpowiedzialne uczestniczą corocznie w największych ogólnopolskich targach turystycznych. Ponadto prowadzone są portale internetowe, na których można odnaleźć najważniejsze, regularnie aktualizowane informacje o zabytkach regionu, możliwościach noclegu czy też o punktach gastronomicznych.

Jednakże propozycje z zakresu turystyki kulturowej na obszarze powiatu wymagają korekty i rozbudowy. W ramach rozwijania regionalnego produktu turystycznego potrzebne jest wytyczenie kilku nowych szlaków turystycznych, posiadających wyraźny profil tematyczny, w przekazie dla turystów sformułowany w wyraźny temat przewodni. W ramach opracowania takich systemów należałoby uwzględnić szlaki łączące zabytkowe dwory oraz kościoły drewniane. Ponadto należy zwrócić uwagę na usprawnienie komunikacji zorganizowanej pomiędzy poszczególnymi miejscowościami w regionie. Przy aktualnym poziomie oferty transportu publicznego nawet najatrakcyjniejsze obiekty, mieszczące się poza Wadowicami i Kalwarią oraz Lanckoroną nie będą często odwiedzane. Warto również uporządkować ofertę turystyczną mikroregionu, w tym stworzyć indywidualne pakiety turystyczne, obejmujące nocleg w różnych kategoriach wraz z ofertą przewodnicką i kulinarną. Takie przygotowanie programu pobytu powinno zachęcić spora grupę turystów nie korzystających z wycieczek zbiorowych do spędzenia dłuższego pobytu na ziemi wadowickiej. Podobnie zainteresowani (w tym podmioty kościelne) powinni wykorzystać możliwość tworzenia pakietów indywidualnych (z ofertą przewodnictwa i np. publikacjami, obok noclegu) dla zatrzymania w regionie na dłuższy okres czasu licznych pielgrzymów, przybywających do Kalwarii Zebrzydowskiej i Wadowic na wspomniane eventy religijne, którzy jednak dotychczas szybko wyjeżdżają z regionu. Funkcjonowanie takich kilkudniowych pakietów, opartych o miejsca maryjne i „papieskie” dla grup pielgrzymkowych poza okresem wielkich eventów zagospodarowałoby czas pielgrzymów i tym samym wspomogło specjalizujących się w turystyce religijnej touroperatorów, dając im do rąk gotowe produkty, dla których mogliby pozyskiwać klientów. Jednocześnie – oferowane na interaktywnych portalach internetowych np., klasztoru w Kalwarii

Zebrzydowskiej lub za pośrednictwem Informacji turystycznej – mogłyby one przyciągać indywidualnych turystów, w tym pielgrzymów. Takie działanie jest szczególnie pożądane w okresie wzmożonego zainteresowania życiem i biografią Karola Wojtyły w kontekście jego kanonizacji. Popularność jego osoby i dzieła nie musi stale rosnąć, zatem jej wykorzystanie w turystyce kulturowej (w tym religijnej) przez stworzenia długofalowej oferty ma być może teraz swoją niepowtarzalną szansę. Należy ją traktować jako priorytetowe zadanie dla organizatorów turystyki w mikroregionie.

4. Powiat wadowicki jako destynacja turystyki kulturowej

Turystyka religijna i pielgrzymkowa

Turystyczna percepcja mikroregionu wadowickiego w głównej mierze wiąże się z turystyką religijną (w tym pielgrzymkową), te bowiem formy turystyki kulturowej są aktualnie najpowszechniej uprawiane na jego obszarze. Na terenie powiatu mieszczą się dwa ważne centra religijne (z obiektami o ekspozycjami) a także kilkanaście zabytkowych lub interesujących z innych względów miejsc kultu. W oparciu o nie istnieje (częściowo zrealizowana) możliwość eksploatawania trzech wątków kulturowo-religijnych: tradycyjnej pobożności pasyjnej i maryjnej, biografii świętego Jana Pawła II oraz walorów zabytkowych kościołów drewnianych.

Głównym ośrodkiem religijnym mikroregionu jest **Kalwaria Zebrzydowska**, zespół klasztorny z miejscem historycznego kultu maryjnego wraz z otaczającym go założeniem krajobrazowo – kulturowym z kilkudziesięcioma kaplicami. Ważnym sanktuarium Kalwaria była już na początku XVII w. Misterium Pasyjne po raz pierwszy odbyło się tu już w roku 1608, zatem ośrodek posiada w tej dziedzinie jedną z najdłuższych metryk w kraju i do dziś jest znanym reprezentantem typowego niegdyś i nadal żywego nurtu ludowej pobożności pasyjno-maryjnej. Pierwotnie przybywała tu głównie ludność z terenu zachodniej i południowej Małopolski. Wraz ze wzrostem możliwości komunikacyjnych (przez poprowadzenie linii kolejowych pod koniec XIX wieku) liczba pielgrzymów stopniowo wzrastała. Obecnie do kalwaryjskiego sanktuarium przybywa corocznie około miliona pielgrzymów: najliczniej uczestniczą oni w nabożeństwach pasyjnych i maryjnych. Największa liczba pielgrzymów przybywa do Kalwarii w okresie Wielkiego Tygodnia – głównie w Wielki Czwartek oraz Wielki Piątek – aby uczestniczyć w misterium pasyjnym. Ruch pielgrzymkowy ożywiły wizyty Jana Pawła II, natomiast turystyczny – wpis zespołu kalwaryjskiego na listę obiektów UNESCO.

Drugim ważnym ośrodkiem turystyki religijnej w mikroregionie są Wadowice. Najważniejszy obiekt w tym kontekście to kościół parafialny, bazylika mniejsza pw. Ofiarowania Najświętszej Marii Panny. Jest to miejsce chrztu i ministranckiej służby św. Jana Pawła II, w latach 1979, 1991 oraz 1999 odwiedzane przez tego papieża, a w roku 2006 r. także przez jego następcę Benedykta XVI. Miejscem kluczowym dla turystyki pielgrzymkowej związanej z osobą Jana Pawła II jest dom urodzenia Karola Wojtyły, znajdujący się w Wadowicach w bezpośrednim sąsiedztwie bazyliki. Utworzone tu muzeum biograficzne (Muzeum Dom Rodzinny Jana Pawła II) daje pielgrzymom i pozostałym turystom (w tym biograficznym) możliwość zapoznania się z historią dzieciństwa i młodości, ale także życiowego przesłania tej ważnej postaci najnowszej historii Kościoła Katolickiego, a także historii Polski. Także kościół pw. Świętego Piotra w Wadowicach, wzniesiony m.in. jako wotum za pontyfikat polskiego papieża i przez niego konsekrowany (w roku 1991) jest ważnym miejscem na wadowickiej trasie „papieskiej”. Przed świątynią znajduje się jeden z bardziej znanych (i kontrowersyjnych w formie) pomników Jana Pawła II. Szereg innych miejsc w Wadowicach, m.in. Rynek, miejsce mszy papieskiej i słynnej autobiograficznej przemowy Papieża do Wadowiczian („o kremówkach”) jest elementem lokalnej trasy turystycznej, obejmującej 13 obiektów i miejsc.

Inny interesujący zabytek sakralny znajduje się w Zebrzydowicach. Jest to kompleks składający się z orientowanego późnorennesansowego kościoła p.w. Michała Archaniola oraz szpitala bonifratrów, założonego w murach dawnego zamku z XVI w. Wśród zabudowań gospodarczych tego kompleksu znajduje się również klasycystyczny murowany spichlerz pochodzący z 1833 r.

Na terenie powiatu wadowickiego zachowało się kilkanaście zabytkowych drewnianych kościołów. Spośród nich do najciekawszych zalicza się kościół pw. św. Szymona i Judy Tadeusza w Nidku, wzniesiony w roku 1539!). Innym ciekawym kościołem tego typu jest kościół pw. św. Joachima w Skawinkach, pochodzący z 1733 r. Natomiast w Woźniku wznosi się kościół pw. Wniebowzięcia NMP, wybudowany w XVI w. Prócz tych trzech kościółków na uwagę turysty bardziej zainteresowanego tym typem budowli zasługują pozostałe drewniane kościoły wzniesione wokół Wadowic: w Radoczy (pw. Przemieniania Pańskiego), Marcyporębie (św. Marcina z 1670 r.), Sosnowicach (Imienia NMP), Marwałdzie Dolnym (św. Erazma) oraz w miejscowości Tłuczeń (Nawiedzenia NMP). Tak liczna grupa budowli z niejednokrotnie cennym wyposażeniem zasługuje na wytyczenie szlaku tematycznego.

Turystyka eventowa kultury popularnej

Na ziemi wadowickiej co roku odbywają się liczne eventy współtworzące ofertę kultury popularnej. Przybierają one głównie formę koncertów oraz grupujących je w jednym czasie festiwali, istnieje jednak także oferta przedstawień teatralnych. Do najważniejszych z tych wydarzeń zalicza się koncert „*Reggae Most*”, który corocznie odbywa się na zakończenie wakacji w Wadowicach na bulwarach nad Skawą. Natomiast w czerwcu Wadowice goszczą festiwal „*ART. Akcja: Sztuka ponad podziałami*”, w trakcie którego mają miejsce różnego rodzaju koncerty oraz pokazy artystyczne. Natomiast w Andrychowie odbywają się Ogólnopolskie Przeglądy Muzyki Turystycznej i poetyckiej – „*Piosture Gorol Song*”. Bardziej aktywna promocja tych wydarzeń wśród turystów, oraz stworzenie oferty w formie pakietu pobytowego na czas trwania przynajmniej obydwu wspomnianych festiwali mogłyby przyciągnąć większą grupę widzów i uczestników spoza regionu małopolskiego i stać się impulsem do dalszego rozwijania oferty tego rodzaju w powiecie.

Turystyka dziedzictwa kulturowego, podróże tematyczne wzdłuż szlaków

Jedną z najpowszechniejszych form turystyki kulturowej na obszarze powiatu wadowickiego jest turystyka powiązana z dziedzictwem kulturowym tego regionu. Ważnym jej elementem są podróże tematyczne, organizowane lub proponowane indywidualnym turystom w ramach przygotowanych do tego celu tras tematycznych. Najważniejszym szlakiem kulturowym mikroregionu jest fragment Szlaku Architektury Drewnianej (w Małopolsce). Obejmuje on m.in. wspomniane drewniane kościółki w Radoczy, Skawinkach, Sosnowicach i Woźnikach. Ponadto na jego trasie znajduje się Lanckorona. W tej niewielkiej miejscowości, która w 1934 r. utraciła prawa miejskie, zachowała się oryginalna XIX-wieczna zabudowa drewniana, której najstarsze fragmenty pochodzą z końca XVIII wieku.

Z Lanckoroną związany jest także „Szlak Konfederatów”, wytyczony wśród otaczających miasteczko gór w celu upamiętnienia wydarzeń Konfederacji Barskiej z II połowy XVIII wieku. Lanckorona była jednym z głównych bastionów konfederatów, podczas pełnienia dowództwa przez Charlesa Dumourieza, na zamku lanckorońskim mieściło się nawet ich główne dowództwo. Inny obiekt tego szlaku to kościół św. Jana Chrzciciela w Lanckoronie, w którego podziemiach oraz wokół niego w latach 1771-1772 pochowano poległych w walkach konfederatów, m.in. Antoniego Orzeszkę, który zginął podczas Bitwy pod Lanckoroną. Szlak prowadzi także do Kaplicy Konfederatów, według legendy wzniesioną w miejscu zwycięskiej potyczki konfederatów, dowodzonych przez Kazimierza Pułaskiego.

Prócz cennych zabytków architektury drewnianej w postaci starych kościółków, na obszarze ziemi wadowickiej mieści się również szereg dworów i pałaców, spośród których

znaczna część zachowała się do dnia dzisiejszego w bardzo dobrym stanie. Jeden z najokazalszych mieści się w Stryszowie. Natomiast spośród pałaców najokazalszy to neogotycki pałac rodziny Wężyków w Paszkówce z rozległym parkiem w stylu angielskim.

Ważnym szlakiem przebiegającym przez obszar ziemi wadowickiej jest Bursztynowy Szlak Greenways, którego rowerowa trasa przebiega m.in. obok dworu w Stryszowie, pozostałości zamku na Włodkowej Górze, drewnianych zabudowań Lanckorony i mieszczących się w niej ruinach zamku, a także w pobliżu klasztoru kalwaryjskiego.

Spośród szlaków o znaczeniu regionalnym swoją tematyką wyróżnia się Szlak Tradycyjnego Rzemiosła Małopolski, prowadzący turystę do miejsc pracy regionalnych artystów m.in. mistrzów garncarstwa, plecionkarstwa, rzeźby ludowej czy zabawkarstwa.

Z najważniejszym wadowiczaniec związany jest Szlak Karola Wojtyły, wytyczony w obrębie Wadowic. Tworzy go grupa obiektów w szczególności związanych z papieżem Janem Pawłem II. Pierwszym z nich jest Muzeum Dom Rodziny Ojca św. Jana Pawła II, z nowoczesną i multimedialną ekspozycją, mieszczące się w centrum miasta. Kolejnym jest muzeum miejskie, którego wystawa w znacznej mierze poświęcona jest Karolowi Wojtyłce, a co pewien okres czasu odbywają się w nim wystawy czasowe związane z polskim papieżem. Spośród trzynastu obiektów trasy do najważniejszych zaliczają się m.in. bazylika Mniejsza p.w. Ofiarowania NMP, budynek Liceum im. Marcina Wadowity, do którego uczęszczał Karol Wojtyła oraz kościół św. Piotra Apostoła, który został wybudowany jako wotum wdzięczności za wybór Karola Wojtyły na papieża.

Turystyka przyrodniczo-kulturowa

Obszar powiatu wadowickiego charakteryzuje się dużą różnorodnością krajobrazu. W jego południowej części wznoszą się masywy Beskidu Małego oraz Makowskiego. Ich obszar cechuje się występowaniem wielu atrakcji przyrodniczo-krajobrazowych, a do grona najcenniejszych z nich zaliczają się liczne formy skałkowe. Występują one głównie w Paśmie Łamanej Skały, w obrębie którego pod szczytem Góry Zamczysko mieści się m.in., labirynt korytarzy powstały wśród rowów rozpadlinowych. Natomiast w dolinie Wieprzówki w sąsiedztwie koryta na powierzchni ukazują się liczne wychodnie unikatowych w skali kraju łupków wierzowskich. Na tym górskim obszarze powiatu wadowickiego w celu ochrony najcenniejszych obszarów utworzono dwa rezerваты przyrody (Madahora oraz Szeroka w Beskidzie Małym). Natomiast ze względu na wysokie walory krajobrazowe cały obszar Beskidu Małego objęty został ochroną w ramach parku krajobrazowego.

Ze względu na wysokie walory przyrody ożywionej i nieożywionej powiatu wadowickiego, na jego obszarze wyznaczono kilkanaście szlaków turystycznych. Ponadto w celu przedstawienia jak najszerszej wiedzy o środowisku przyrodniczym mikroregionu, liczne szlaki wyposażono w tablice informacyjne. Za najbardziej atrakcyjną z tej grupy ofert należy uznać ścieżkę edukacyjną „Dolina Wieprzówki”, która prowadzi brzegiem tego górskiego potoku prezentując bogactwo przyrody ożywionej i nieożywionej Beskidu Małego. Natomiast w Andrychowie można zobaczyć unikatowe w skali Karpat zewnętrznych odsłonięcia tzw. skałek andrychowskich. Są to skałki zbudowane z paleogeńskich wapieni glonowych, które świadczą o istnieniu w przeszłości raf na grzbietach oddzielających poszczególne baseny Karpat fliszowych. Z kolei w Lanckoronie na stokach Góry Zamkowej można zobaczyć wychodnie utworów kredowych, tworzonych przez piaskowce, krzemienie, rogowce a także łupki.

Turystyka rekreacyjno-rozrywkowa

Obszar powiatu wadowickiego jest także terenem wyjazdów rekreacyjnych dla mieszkańców Krakowa i części Małopolski. Uzupełnieniem oferty dla tej grupy turystów jest mieszczący się w Inwałdzie kompleks kilku parków rozrywki, stanowiące typową sztucznie wykreowaną atrakcję turystyczną z elementami kultury popularnej. Znajduje się tu m.in. park miniatur, w którym na powierzchni 75 tys. m² umieszczono kilkadziesiąt miniatur

wykonanych w skali od 1:10 do 1:25, wśród nich miniaturę Placu i Bazyliki św. Piotra w Rzymie, wieży Eiffla, posągów Moai z Wysp Wielkanocnych czy fragmentu Wielkiego Muru Chińskiego. W jego sąsiedztwie mieści się „DINOLAND Park Rozrywki”, w którym znajdują się repliki dinozaurów. Ofertę obu parków uzupełniają lunaparki z licznymi dodatkowymi atrakcjami oraz „Mini ZOO”.

Bibliografia:

- Baranowski B., 1952, *Powstania chłopskie na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej*, Wyd. Ministerstwo Obrony Narodowej, Warszawa.
- Chadam A., 1984, *Zarys dziejów Kalwarii Zebrzydowskiej*, Wyd. Calvarianum, Kalwaria Zebrzydowska.
- Grodnicki A., 1995, *Na Lanckoronie i stokach Żarku*, Wyd. Calvarianum, Kalwaria Zebrzydowska.
- Iwańska K., 2000, *Diaspora Żydowska w Kalwarii Zebrzydowskiej od XVIII wieku do II wojny światowej*, [w:] *Miscellanea historico-regionalia Galiciensia*, Wadowice, s. 10-26.
- Kiryk F., 1970, *Dzieje powiatu myślenickiego w okresie przedrozbiorowym*, Wyd. Literackie, Kraków.
- Klima T., 1903, *Akta do konfederacji wojew. krakowskiego, a zwłaszcza księstwa oświęcimskiego i zatorskiego*, Wyd. Foltyna, Wadowice.
- Klistała J., 2008, *Martyrologium mieszkańców ziemi oświęcimskiej, andrychowskiej, wadowickiej oraz Zatora, Jaworzna, Chrzanowa, Trzebini, Kęt, Kalwarii Zebrzydowskiej w latach 1939-1945. Słownik biograficzny*, Wyd. Prasa Beskidzka, Bielsko-Biała.
- Kluczykowski M., 1967, *Dwa wieki miasta Andrychowa 1767-1967*, WSP im. KEN, Kraków.
- Kotowiecki E., Nowakowski A., Stadnicki G. [red.], 1997, *Wadowice. Studia z dziejów miasta*, Wyd. Reizm, Wadowice.
- Krasicka J., 1929, *Kraków i ziemia krakowska wobec konfederacji barskiej*, Wyd. W.L. Anczycka I Spółki, Kraków.
- Kutrzeba S., 1913, *Prawa, przywileje, statuty i lauda księstw oświęcimskiego i zatorskiego*, Wyd. AU, Kraków.
- Lenczewski F., 1969, *Osadnictwo w rejonie Mucharza i Lanckorony w XIV i XVIII w.*, Wierchy, t. 38, s. 197-201.
- Łepkowski J., 1850, *Kalwaria Zebrzydowska i jej okolice pod względem dziejowym i archeologicznym*, Kraków.
- Marczewski M., 1897, *Powiat wadowicki pod względem geograficznym, statystycznym i historycznym*, Drukarnia Aleksander Słomski, Kraków.
- Nowakowski A., 1985, *Z dziejów miasta i parafii Wadowice. Szkic historyczno-prawny*, Wyd. Polskie Tow. Teologiczne, Kraków.
- Nowakowski A. [red.], 1994, *Królewskie wolne miasto Wadowice. Studia z dziejów i ustroju miasta*, Białostockie Wyd. Prawnicze IUSTITIA, Warszawa.
- Pietraszek E., 1964, *Kopalnie i huty żelaza w Beskidzie Średnim i Małym w XIX wieku*, Wierchy, t. 33, s. 183-191.
- Rocznik Babiogórski*, tomy 1-14 (1999-2013), Wyd. Stowarzyszenie Gmin Babiogórskich.
- Siemoniow A., 1984, *Ziemia Wadowicka – monografia turystyczno-krajobrazowa*, Wyd. Komisja Turystyki Górskiej Oddziału PTTK „Ziemia Wadowicka”, Wadowice.
- Sosnowski K., 1926, *Beskid Małym*, Wierchy, t. 3, s. 119-159.
- Stadnicki G., 1992, *Wadowice, karty z przeszłości*, Wyd. TMZW, Wadowice.
- Sypowski F., 1938, *Miasta Lanckorony świadki przeszłości*, nakład własny, Wieliczka.
- Wyczawski H., 1947, *Dzieje Kalwarii Zebrzydowskiej*, Wyd. Nakładem Prowincjonatu oo. Bernardynów, Kraków.
- Wyczawski H., 1987, *Kalwaria Zebrzydowska: historia klasztoru Bernardynów i kalwaryjskich drózek*, Wyd. Calvarianum, Kalwaria Zebrzydowska.
- Zajac S., 1987, *Kalwaria Zebrzydowska miasto Krzyża Partyzanckiego*, Wyd. Calvarianum, Kalwaria Zebrzydowska.
- Zarewicz L., 1885, *Lanckorona. Monografia historyczna*, Drukarnia Czas, Kraków.
- Zwoliński A., 1993, *Miasto Ankwiczów. Z dziejów Andrychowa*, Drukarnia Akcydensowa, Kraków.